

IRODALOM.

Külföldi lapokból.

A német pædagogiai irodalomban oly nagy a termelés, olyan széles körű az írásra való ösztön, hogy az új pædag. társaság elnöke úgy látszik, nem is tartja elégnak a mult évben megjelent nevelésügyi iratok óriási számának (több mint 3000) kellő elszőrnyedéssel felemlítését, hanem az ilyenarányú irodalmi munkálkodás elé a tudományosság kedvéért korlátok állítását is támogatja. Lehet nekünk e tekintetben más véleményünk, de az bizonyos, hogy nemcsak az önállóan megjelent iratok, hanem a folyóiratok is rengeteg anyagot tárnak elénk. A lapok élénken mutatják a tanítók-nevelők világát mozgó áramlatokat. Feltűntetik a gyermeklélektan iránt mindig növekedő érdeklődést; a beteg, elmaradt fejlődésű gyermekek neveléséről sok szót ejtenek az e czélt különösen szolgáló lapokon (*Die Kinderfehler*, — *Zeitschrift für pædag. Psychologie und Pathologie*) kívül mások is, az új francia «*Revue Internationale de Pédagogie Comparative*» legelső czikke is ilyen tárgyú; az iskolai egészségügy szolgálatába áll a régi, érdemes «*Zeitschr. für Schulgesundheitspflege*» mellé az iskolai egészségügyi egyesület hivatalos lapjaként az új «*Gesunde Jugend*». Mindenfelé oly bősége a legkülönbözőbb czikkeknél, hogy ismertetés czéljából azokat sorra vennünk nem lehetőséges, de nem is kívánatos. Némelyikkel megismerkedhetünk közelebről is, ha általános szempontból mindnyájunk érdeklődésére számíthat.

A pæd. elmélet terén azt mutatják a folyóiratok, hogy Herbart követői míg egyfelől mesterök tanait lankadatlanul vizsgálják és magyarázzák, másrészt hadakoznak az ugyancsak szünet nélkül jelentkező kisebb-nagyobb szabású ellenkező nézetek ellen. A *Zeitschrift für Philosophie und Pædagogik* idei 4. füzetében az egyik szerkesztő, *Flügel* folytatja tanulmányát Herbart methaphysikájának mai jelentőségéről, ugyanott dr. *Felsch* Herbart és Wundt lélektanáról beszél a Herbarté ellen Ziehen emelte kifogásokra való tekintettel. A H. Scherer wormszi isk. felügyelő szerkesztette *Neue Bahnen* pedig 1901. 7. füzetében R. *Köppler* altenburgi tanítótól Herbart amaz érdemeinek fejtegetését közli, melyeket a pædagogia mint tudomány és művészet fejlesztése terén szerzett. A kisebb lapok Herbarttal foglalkozó cikkeit is ide véve, eleven életet látunk e táborban, a német tanító-egyesület megbízásából kiadott *Die deutsche Schule* azonban a «*Verein für wissenschaftliche Pædagogik*» május 27—29-i közgyűléséből ez évi 7. számában a Herbartianismusban évek óta észlelhető benső bomladozásra következtet. Talán nem bomlás, 'a mi ott

folyik, de mindenesetre érdekes, hogy minden ellenkező jelenséggel mily erővel igyekeznek a vezetők szemben állani. Most kezd a «Z. für Philos. und Päd.»-ban H. *Schreiber* würzburgi tanító a személyiség pädagogikája ellen *Linde* munkája (Persönlichkeits-Pädagogik. Ein Mahnwort wider die Methodengläubigkeit unserer Tage.) czáfolataként ugyan nagy erővel induló tanulmányt.

Herbart tanaiban a személyiség nem jut az őt megillető helyhez, e véleményt értjük meg abból a czikkből, melynek szerzője nem avatkozva a tulajdonképeni küzdelembe, «A személyiség joga az iskolában» czimmal érdekes szemlélődést közöl (Lehrproben und Lehrgänge 1901. III.). Az író, *Münch* berlini egy. tanár a személyiséget többnek tartja az egyéniségnél: «a személyiség bizonyos tekintetben szervezett egyéniség.» Sok tekintetben kell a tanárnak korlátokat állitnia önmaga elé helyzete és pályája miatt, de ezek a személyiség érvényesülését még nem gátolják. A «hivatal» követelte tekintetek magokban nem nyelik el a személyiséget, hacsak különösen rossz viszonyok nincsenek. A feljebb valók ridegsége és még nem felelő volta megbénítja s bensőleg gyengitheti az alájok rendeltéket. A munka mennyisége elnyomhat, alárendelt, aprószeres végezni valók tömege fásulttá tehet. A kényszerítő egyformaság hasonló hatású. Side tartozik a módszer, mely miatt a még el nem dőlt nagy küzdelem folyik. Münch ismeri és elismeri a módszer meghatározottságában rejlő jó vonásokat, de azt mondja, hogy a hol a leglelküimeretesebben követi az ember az ilyen módszert, ott gyakran nincs élet a tanításban és van olyan felsőbb osztályú tanuló, ki a «Formalstufen» gépiességén, mint az unalom megtestesülésén sóhajtozik és gúnyolódik! Nagyon hangoztatja a módszer fontosságát, ha annak kezelése személyes művészetté válhatik, mert csak a személyiség által lesz a tanításnak nevelő hatása, nem pedig a gondos terv, sem a gondolati kör képzése által, a mi Herbart tanai és követőinek hite szerint a jellemképzés lényege. Csak a személyiségtől függő oktató-művészet alapján hathat termékenyítően egyik szellem sok másikra és egyesekre a sok között. Ha a módszert követő tanár művésziesen tud elbeszélni, leírni, szemléltetni, fordítani, vizsgálni, abból még nem következik a figyelemkeltésnek, megragadásnak, az egyéniesítésnek sokkal inkább a személy meghatározta művészete. Anyugodt méltósággal s szép nyelvezettel írott czikk azzal végződik, hogy személyiségek kifejlődésének a mai kor nem kedvez. A mai kötelezett munka-mennyiséget korlátozni kell, nem az egyes ember életének kényelmesebbé tétele végett, hanem hogy igazabban, szabadabban kifejlődhessék az egyéniség minden-
kiben, mert ez egyéni jog érvényesülésével az ifjúság nyerne.

Egyszerre több folyóiratban s napi lapban is beszélnek a főiskolai pädagogiát kívánó mozgalomról. Igen méltó ez a figyelemre. Nem új. Neve itt-ott többször felmerült s a hozzá fűzött reménysek is körül-

belől ismertek. A név (Hochschulpädagogische Bewegung) nem egészen fejezi ki azt a sok mindent, a mit rajta értenek, ezért érdemes a már említett *Die deutsche Schule* legutóbbi számából megismerkednünk azzal, a mit a mozgalom egyik fő embere, dr. H. Schmidkunz e mozgalom céljairól mond. A főiskolai pädagogikáért felszólalóknak sokan azt vetik ellene — úgy mond — hogy a tudományban már benne van közlésének a módszere és az ebbe való beleszólás az egyetemi szabadság megőlése volna s ezek az egyetemi tanárok rendszeres képzését a legbolondabb gondolatnak tartják. Mások pedig ismerni akarják a tulajdonképeni célokat. Erre Schmidkunz épen e cikkben felel. A feladatok szerinte a következők: 1. Történeti kutatás tárgyává kell tenni a főiskolák ügyét, mert a modern történettudomány kutatás tárgyává tette az egyetemek külső életét, de e benső életet, szóval mindazt, a mi a nevelés és oktatás körébe tartozik, figyelembe sem vette. — 2. Rendszeres tudományról van szó, a pädagogiai elméletről, a mennyiben annak általános tartalma a főiskolákra vonatkozik, vagyis rendszeres főiskolai pädagogikáról. Azt a meggyőződést kell e mozgalomnak megdöntenie, hogy a tudományyal, annak saját módszerével didaktikájának, tanításának a módszere is adva van. — 3. Össze kell állítani és meg kell vizsgálni a német egyetemek ellen többfelől emelt panaszokat. Csak e három pont teljesülése után lehet a gyakorlati kívánságokat részletesen kifejteni, bár eleitől kezdve tisztában vannak velök. Első kívánság, hogy minden főiskolán (nemcsak az egyetemen) legyen a pädagogiának rendes tanára: legyen a pädagogia egyetemi tudomány.; — 2. E mozgalom hivei ellene vannak az u. n. zöld asztal uralmának. A főiskola nem fejtheti ki a maga benső, nevelő életét, a mig külső zavaró körülményektől, kivált az oly nagyon elnyomó vizsgálatoktól meg nem szabadul. Meg kell óvni a tanulás és tanítás szabadságát. — 3. A mai német egyetemeken a tudományos akadémiákhoz hasonlóan csak kutatnak, de nem tanítanak, pedig régen a kettő együtt járt s e mozgalomnak egyik célja, hogy a tudomány ápolása és közlése egyenlő mértékben történjék, hogy a leendő tudósok mellett a gyakorlati pályára készülők s a tanítás mellett a ma hiányzó nevelés is figyelemben részesüljön. — 4. Ki kell emelni a tanulókat a mai sok hallgatással járó tétlenségéből. Nem akarják kizárni az előadásokat, annál kevésbbé meghonosítani az alsóbb iskolák módszerét, de teremteni akarnak főiskolához méltó önálló tanítási módszert. — 5. A főiskolai tanítás művészetének is a tanító egyéniségéből kell előállania, szükséges tehát minden főiskolai tanárban felébreszteni a tanítói öntudatot s e célból ezeknek épen úgy, mint minden más tanítónak seminariumi képzettségüknek kell lenniök, hogy a főiskolán alkalmazható tanító és nevelő művészetet így elsajátítsák. — 6. Átalakítja a mozgalom, ha sikerül, a német diák mai életét is, mert méltóbbnak tartja, hogy a német egye-

temi hallgatók számára diák-otthonokat alapítsanak mostani életmódjuk megváltoztatására. És végül 7. nagyon figyelembe kell venni, hogy minden főiskola munkájának eredménye hallgatóinak előképzettségétől függ. Feltétlenül szükséges tehát, hogy a különböző főiskolák magok szabják meg különböző céljok szerint a kívánatos előkészültséget. Azt óhajtják, a mit már Comenius is kívánt: a nevelés és oktatás egész épületének egyöntetű felépítését. Minden tanintézet nevelő iskola legyen, alól az általánosan képző, fent az életpályára készítő s közbül e felső fokra előkészítő iskola. E mozgalommal jól megegyeztethető azok kívánsága, kik a szétágazó felsőbb iskolai tanulásnak egységes, reális alapot akarnak vetni, csak adják meg mindkét részről a főiskolának, a mi azt megilleti.

A mozgalom hívei Berlinben «Verband für Hochschulpädagogik» néven egyesültek, felolvasásokat tartanak s az ügyet széles és illetékes körökben csakugyan mozgatták. Maga Schmidkunz a «Lehrproben und Lehrgänge» legutóbbi füzetében a főiskolai pädagogia történetirásáról hosszú tanulmányt közöl. Ezt itt ismertetnünk hosszadalmas lenne, inkább F. Paulsen szavait idézzük, melyekkel még a mult év decemberében e mozgalomnak a főiskolai tanárok rendszeres képzését kívánó része ellen nyomatékos véleményét kifejezte (Der Lotse, I. évfolyam, 10. füzet). Azt mondja: «A ki mester akar lenni az akadémiai oktatás valamelyik ágában, az az én tanácsomat ha követi, egy vagy több, különböző módon eljáró mester iskolájába megy, hogy a neki megfelelő módszert megtalálja. Kiterjesztheti összehasonlító tanulmányait különböző országokra s haszonnal tanulmányozhatja az idevágó irodalmat is, de a kezdő főiskolai tanárok útbaigazítására tervezett seminarium-félébe bizonyára nem megy.» Úgy képezni az egyetemi tanárokat, mint az elemi iskola tanítóit (ilyesmi az új mozgalom eszménye) Paulsen hite szerint nem lehet.

A felsorolt kívánságok közül p. o. az egyetemi päd. tanszékre vonatkozó a mi magyar viszonyaink szerint természetes; abban mi előbb vagyunk. Nincs ama pontok között egy sem, a mely előttünk ismeretlen volna. A bennök rejlő sok igazságot nálunk egyetemi tanszékről is kifejezték már, a következtetést is levonták, bár eddig érezhető eredmény nélkül. Nevelést és mélyebb hatásu tanítást kívánnak e mozgalom megindítói a főiskoláktól, a tudomány érdekének a csorbitása nélkül. Paulsen sem itéli el amaz egy pontot s az ezzel egybefüggő elvet kivéve a többi törekvéseket. Reméljük, hogy az azoktól Németországon várt üdvös alakulás, minden ilyes mozgalom utánzása nélkül s attól függetlenül, a mi főiskoláinkon sem maradt el. Nemcsak az egyetem miatt, de ennek nemzeti fontossága következtében éppen nemzeti szempontból hisszük azokat szükségeseeknek.